

Starptautiskajai dzimtās valodas dienai velītā akcija **VIETVĀRDU TALKA**

UNESCO katru gadu 21. februārī aicina atzīmēt Starptautisko dzimtās valodas dienu, lai pievērstu sabiedrības uzmanību katra pasaules iedzīvotāja dzimtajai valodai un tās lietojuma nozīmei valodu daudzveidības saglabāšanā. Ar Starptautiskās dzimtās valodas dienu UNESCO izceļ valodu nozīmi kultūras izpausmju daudzveidības saglabāšanā un iestājas par dzimtās valodas lietojuma veicināšanu.

Dzimtā valoda ir katra cilvēka un ikvienas kultūras pamats. Tā saglabā un iedzīvina unikālo, savdabīgo, kas piemīt katrai tautai un kopienai. Valoda palīdz definēt un nosaukt lietas un vietas mums apkārt. Valoda palīdz sadarboties, orientēties vidē un telpā, jo ar valodu var dot vārdu gan pļavai, upei, ezeram, gan ciemam, pilsētai un novadam.

Turpinot ikgadējas vietējā mantojuma apzināšanas tradīcijas, arī šogad UNESCO Latvijas Nacionālā komisija sadarbībā ar LU Latviešu valodas institūtu un partneriem aicina iesaistīties VIETVĀRDU talkā.

VIETVĀRDU talkas mērķis ir apzināt, pierakstīt un datubāzē reģistrēt vietējos vietvārdus (īpašvārdus, kas nosauc kādu fiziogēogrāfisku objektu, piemēram, Zilais kalns, Velna grava, Čurkstupīte utt.), kas tiek lietoti patlaban vai ir lietoti agrāk. Īpaši svarīgi ir pamanīt un neaizmirst mazos vietvārdus, kuriem neatrodas vieta kartē, bet kuriem ir būtiska nozīme Latvijas daudzveidīgajās izloksnēs un dialektos.

VIETVĀRDU talkā aicinātas piedalīties izglītības iestādes, bibliotēkas, muzeji, tūrisma informācijas centri, nevalstiskās organizācijas un citas institūcijas, kā arī individuāli interesenti un aktīvistu grupas. Institūcijas īpaši aicinātas rīkot izglītojošas ekskursijas, ekspedīcijas, sarunu un stāstu pēcpusdienas, kā arī citas tematiskas aktivitātes, kas varētu sekmēt vietējo vietvārdu apzināšanu un fiksēšanu.

Apzinātos vietvārdus varēs reģistrēt speciālā Latvijas vietvārdu datubāzē, kas tiks atklāta 23. februārī un būs pieejama www.unesco.lv vai <https://db.lulavi.lv/vietvardi/>. Katru mēnesi tiks noteikts aktīvākais vietvārdu pierakstītājs, kā arī vietvārdiem krāšņākais novads (atbilstoši akcijas laikā pierakstīto vietvārdu daudzumam katrā novadā).

Sīkāka informācija tiks izsūtīta un būs pieejama www.unesco.lv.

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija

Latvijas Universitātes
Matemātikas un informātikas institūts

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

Kāpēc vākt vietvārdus ir tik svarīgi?

Latvija ir viena no valstīm, kas, pateicoties savrupās saimniekošanas tradīcijai, vismaz līdz šim ir varējusi lepoties ar ļoti krāšņu un kuplu vietvārdu kopumu. Un latvieši savu zemi tik ļoti mīlējuši, ka devuši vārdu gandrīz katram ciņītim, akmenim, bedrei, kaktam un palcītei, nemaz nerunājot par lielajiem mežiem, pļavām, laukiem, purviem, ceļiem un citiem zemes nostūriem. Arī vācēju savulaik nav trūcis – nu jau rit otrais gadsimts, kopš vietvārdi neatlaidīgi ar dažiem pārtraukumiem krāti cits pie cita kartītēs, kastītēs, kladītēs, tabulās, kartēs un nu jau arī datubāzēs. Laikam jau daudzi ir apzinājušies to lielo vietvārdu spēku, kas līdzinās latvju dainām, – tie ir kā mazi virsrakstiņi, kas glabā miljoniem izteismīgu Latvijas dabas, vēstures, ģeogrāfijas, kultūras un sadzīves stāstu. Taču daudzi no tiem tā arī palikuši pierakstu kladēs un drūpošās kartīšu kartotēkās, turklāt pēdējās desmitgadēs vietvārdu vākšana ir pierimusi un daudzi mazie vietvārdu – piemājas pļavu, lauku, mežu un daudzu citu ģeogrāfisku objektu nosaukumi, kuru mūžs bieži vien nepārsniedz 50 gadu sliekšni, – līdz ar saviem stāstiem draud izzust, tapt aizmirsti, tā arī nerodot iespēju tikt pierakstītiem. Tāpēc ir pienācis laiks atkal sasaukt Latvijas iedzīvotājus kopīgā vietvārdu talkā, lai mūsu zemes karti varētu pārklāt ar vietu nosaukumu un stāstu raibumu, kas sildītu mūsu identitāti un vairotu lepnumu.

Kopš pirmās un pēdējās vietvārdu talkas ir pagājis gandrīz simts gadu. To aizsāka Jānis Endzelīns, kurš 1911. gadā, kad jau bija gana vietvārdus vācis, zirga pajūgā braukdams, un bija aptvēris lielā vietvārdu plašuma un krāšņuma neaptveramību, laikrakstā „Dzimtenes Vēstnesis” publicēja aicinājumu skolēniem un studentiem vākt vietu nosaukumus, turpat uzsverot, ka tie ļoti derīgi vēstures un valodas pētniekiem. Diemžēl 1914. gada aprīlī valodniekam jākonstatē, ka viņa aicinājums bijis „saucēja balss tuksnesī”, tāpēc 1921. gadā presē viņš atkal neatlaidīgi atgādina par vietu nosaukumu vākšanas nepieciešamību un vienlaikus pats ar dažiem palīgiem sāk vākšanas darbu. Un te laikam labais piemērs kā viesulis aizrāva latviešu entuziastus, skolēnus un skolotājus, un no visiem Latvijas pagastiem skolēni un studenti, strādājot arī brīvdienās un vasaras brīvlaikā, iesūtīja aptuveni 60 000 vietvārdu, kas, pārrakstīti glītās kartītēs, joprojām glabājas LU Latviešu valodas institūta vietvārdu kartotēkā un joprojām tiek izmantoti vietvārdu vārdnīcas rakstīšanā, labošanā, vēstures datu precizēšanā, bagātināšanā un izpētē.

Vēlākos gados vietvārdu vākšana bijusi valodnieku un atsevišķu entuziastu iniciatīva, jo tāds straujš pieplūdums vairs nav piedzīvots. Apzinoties vietvārdu nozīmi Latvijas valodā, kultūrā un vēsturē un to vākšanas nepieciešamību, atmodas gados 20. gadsimta beigās tika plānota nākamā vietvārdu talka, kuras ierosinātājs bija Latvijas Kultūras fonds ar Imantu Ziedoni priekšgalā un kuras rezultāts būtu bijis apjomīgs Tēvzemes atlants ar elektronisku datubāzi un drukātiem izdevumiem. Taču neapgūtās elektroniskās iespējas un Latvijas Kultūras fonda liktenis šim projektam neļāva attīstīties.

Ar vietvārdu vākšanu, pētīšanu un ievietošanu kartē mūsdienās nodarbojas gan LU Latviešu valodas institūts, gan Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, karšu izdevniecības un vairāki entuziasti, taču vietvārdu vākšanas ekspedīciju tradīcijas ir gandrīz izzudušas un jaunu datu trūkst – īpaši par mazajiem, kartēs neievietotajiem vietvārdiem un to vietējās izrunas formām.

Tagad, kad kopš pēdējās lielās vietvārdu talkas ir pagājuši jau gandrīz divi vietvārda mūži un kad mūsdienu digitālās iespējas ir krietni atslogojušas datu krāšanu un uzglabāšanu, ir pienācis laiks sasparoties jaunai vietvārdu pulcināšanai vienuviet un, godājot valodnieku, dzejnieku un kultūras darbinieku nepiepildītos sapņus, nepieciešams izveidot vienotu platformu, kur vislabākajiem vietvārdu zinātājiem - vietējiem iedzīvotājiem - regulāri uzkrāt jaunākos datus par reģionālajiem vietvārdiem un kur pētniekiem rast pamatu un iedvesmu valodas un kultūrvēstures pētījumiem un karšu veidotājiem un datu bāžu īpašniekiem - vietvārdu oficiālo formu izvēlei un datu papildināšanai.

Vieta ir neatņemama vēstures daļa, un katrs vietvārds ir tās sargātājs un atslēga. Līdz ar katru reģistrēto mazo vietas stāstu mēs varam veidot kopīgu Latvijas vēstures mozaīku un neļaut tās krāšņumam izzust, caur vietvārdiem Latvijas zemei palīdzot kļūt mīļai, savpatīgai un tajā pašā laikā atvērtai visai plašajai pasaulei.